

stokers der on-
verachting" bezet
denkt, dat hij de
g), dan helpe hij
Kuyper en de
iwaarheden, zelf

K. S.

vid van Honegger
die voor onze
het beoefenen
een dankbaar
eren, blijft toch
teratuur op dit
leen omdat men
te cirkeltje moet
mdat nieuwen
ebben, dat ook
voering in aan-
chts toejuichen
durende met zijn
tikaal leven op
dt, en die voor
ide in en door
d heeft gedaan
we hart te heb-
i onze kringen

e Ro i David
ies de René Me-
egger, op 17
het eerst, onder
Zangvereniging
voordigheid van
den Ministe-
nschappen, ou-
den componist
gebeurtenis
deze uitvoering
chte, omdat zulk
este hooren zijn
en vooral bij
uiziek herhaald
st kan worden
erenden feitelijk
moeten in zulk

van de partij
t bestuur deze
uitvoering was
Alvorens dan-
len wil ik voor
e een overzicht
ijd ik deze kro-
aan mijn plicht
oe dan wanneer
; wat ik in de

Havre in 1892
ich tusschen 25
is verdeeld in
ende opschriften
pitaine. III. Le
Le Prophète
re een program-
ponist de groote
volgd en dat de
len eenvoudigen
zijn door God
dat den Messias
voorspellenden
Gods met Zijnen
ik gemaakt van
s zijn hart heeft
veld aan te doen

getrokken worden.
van deze Maria-
lijkheid van een
oók een Kerstpre-
ch karakter. Dit
12 de heel groote
op den bega-
nder de vrouwen
klein. Wordt in
der kerk? En is
onder zooveel in
der kerk? Twee
Openbaring van
Maria baart, doch
kalyptiek van de
arbinden aan de
Maria, den schrij-

at mag men hier
m. Het apokriefe
tenden zeg-
k van den bijbel
Maar dit maakt
ant als het kana-
doen zien, dan
baring. Doch het
geschrift zijn wil
van het centrum
te grooter zonde
vooral in ethisch

heeft Honegger kans gezien, voor voldoende afwisseling te zorgen, zooals een dergelijk werk dit vordert. Onder de solisten ontbreekt slechts de bas, de overige hebben meer of minder belangrijke partijen. Ook het koor ontvangt ruimschoots zijn deel en het orkest is allerminst verwaarloosd, niet alleen in de begeleiding van het geheel doch ook in afzonderlijke gedeelten, zooals b.v. de „Marche des Philistins" en de „Marche des Hébreux". En wie mocht meenen, dat de anders gemeenlijk zoo begeerlijke bassolo vergeten zou zijn, dien wijs ik op het nieuwe element, door Honegger hier ingebracht, n.l. den Récitant, d.w.z. een mannestem, die, als spreker declameerende, het verhaal voortdraagt, waaraan koor en soli voortspinnen.

Laat me thans in het kort de deelen ervan, die bijna zonder coupures werden gegeven en bij deze uitvoering slechts enkele kleine wijzigingen in de volgende ondergingen, voor u weergeven.

Deel I „De herder" is kort en brengt na de gebruikelijke Ouverture, die hier feitelijk slechts een beknopte Inleiding is op het eerste tafereel en dus niet, zooals anders, ons op het werk als geheel voorbereidt, den zang van David, op motieven van Psalm 23, maar zeer vrij gevolgd. Het kinderlijk Godsvertrouwen van dezen man naar Gods hart geeft een goede inleiding tot het geestelijk begrip van al het volgende.

Deel II „De legeraanvoerder" opent met een zeer kort gedeelte voor koor, dat den overwinnaar der Philistijnen bezingt, en voor orkest, dat le Cortège geeft, d.w.z. den optocht van den zegerie-erenden kampvechter tegen Goliath. Schoonderbeek heeft reeds hier koor No 26 ingevoegd, dat unisono het slot van Psalm 18 brengt.

Echter niet alleen als overwinnaar ontmoeten we David hier, ook als harpeler voor Saul in den nog veel zwaarderden strijd tegen de macht des Boozes. Hij zingt echter vol Godsvertrouwen zijn harplied (Psalm 11). Het mannenkoor (de profeten) antwoordt met aan Job 14 ontleende woorden: „de mensch, van een vrouw geboren, is kort van dagen en zal van onrust".

Tevoren heeft David (met een omwisseling, door Schoonderbeek gemaakt, van de nummers 7 en 8) reeds de klacht van Psalm 55 doen hooren, het altoos zoo aandoenlijke: „Och, dat mij iemand vleugelen als eener duive gavel", dat naast de straks gegeven betuiging van Godsvertrouwen toch ook de smart en den strijd zijner ziel ons openbaart. Het profetenkoor, zoeven genoemd, herinnert hem dan, als hij te Najoth vertoeft, hoe vergankelijk en nietig de mensch is. David moet nu ervaren wat het beteekent, genoodzaakt te zijn in de woestijn te vluchten.

Zoo komen we tot deel III „De bendenhoofdman". Het begint met een betuiging van Davids geloof, dat ondanks alles hem is gebleven en ook bij deze moeilijke omzwervingen hem niet zal verlaten. Thans is, zeer goed, Psalm 57 gekozen om deze gevoelens te vertolken; het tweede deel van dit lied, dat na de klacht den heldenmoed openbaart, die hem bezielt („Mijn hart is bereid, o God! mijn hart is bereid; ik zal zingen en psalmzingen. Waak op, mijne eer! waak op, gij luit en harp!"), is als allegro marcato aangeduid.

Wanneer de geschiedenis van Davids sparen van Saul verhaald wordt, geeft dit het orkest gelegenheid om het kamp van den koning te schilderen. Heeft David zich tot de Philistijnen moeten begeven om zich te redden, het koor weerspiegelt in woorden van Psalm 27 het ongebroken geloof, dat ook in deze sombere dagen hem staande houdt.

Intusschen (het zou ook te verleidelijk zijn, dit zoo dramatisch gedeelte over te slaan!) volgt een eigenlijk niet op David doch op Saul betrekking hebbende episode over diens bezoek aan de waarzegster van Endor. La Pythonisse zingt de woorden der bezwering (onder illustreerend orkestspel), waarop de schim van Samuel ant-

opzicht, een verzwakking, een vergroving, een verarming. Het is decadent.

En niet alleen met betrekking tot Maria is deze verlegging van het accent te constataren. Het apokriefe Kerstevangelie kan ook zich dienstbaar stellen aan de propaganda, niet zoozeer van de maagdelijke geboorte, als wel van de ontvangenis van den H. Geest; b.v. als Jozef een grijsaard is, en op reis in den tijd, die Maria's geheimenis bereidt. Maar in welken vorm ook het apokriefe „evangelie" zich aandient, het is steeds een scheefgetrokken, opzettelijk gegeven maakwerk, waarin geen plaats is voor de machtige boodschap van „het Woord, dat vleesch geworden is", en dat onder ons gewoond heeft. Want de omstandigheden van den Christus zijn het evangelie niet, ook al zouden ze zuiver zijn weergegeven. Christus is het evangelie; en anders niets en niemand in de wereld.

Dat heeft de apokriefe schrijver niet voelen branden in zijn hart.

Heeft voorts de apokriefe „evangeliebeschrijving" de grootheid en de geweldigheid van God kunnen toonen, ja zelfs maar doen vermoeden in haar geschriften? Het is er ver vandaan, zegt ieder, die met zijn ziel in den tempel der kanonische prediking is ingeleid en tot zwijgen gebracht voor God-geopenbaard-in-Jezus-Christus.

„Zwijg voor Hem, gij gansche aarde." Men zou geneigd zijn, te denken, dat men in het aandoenlijke verhaal van de zijgende onbewegelijke omgeving van Bethlehem

woordt: „Pourquoi m'as-tu troublé pour me faire monter?" Deze laatste poging heeft niet mogen baten en Saul sterft, met Jonathan, op Gilboa's heuvelen. Het orkest doet den triomphalang der Philistijnen hooren en nu begint een grooter vrouwenkoor (No 14), gedurende hetwelk David zijn jammerklachten aanheft, met de „Lamentations de Gilboa".

Geheel anders is, dank zij den inhoud, tafereel IV, dat ons „den koning" David voor oogen stelt. De inleidende Psalm voor koor (unisono) No 15, die gedeelten van Psalm 45 bevat, is door Schoonderbeek verplaatst en gezet na het groote koor No. 17, waarover aanstonds Israël's dochteren bezingen den lof des Eeuwigen. Die David niet heeft verlaten in zijn ballingschap en hem thans met vreugde de ark naar Zion deed opvoeren, waarvan Le Récitant verhaalt.

Thans volgt een der uitgebreidste en meest samengestelde deelen van het werk (No 17), dat aan het koor (de gemeente Israëls), de priesters (bij de ark), de vrouwen, de jonge dochteren en de krijgslieden gelegenheid geeft om Israël's vreugde te bezingen met woorden, ontleend aan Psalm 118 en 98. Aan het einde zegt een engel (sopraan-solo), dat niet David den Heere een huis zal bouwen, doch diens zoon, waarna het engelenkoor met een Hallelujah den jubelzang besluit.

Kon het hierbij maar blijven! Doch nu moet van des konings zonde met Bathseba worden gesproken. Het koor No 15, dat, gelijk ik zeide, hierheen is overgebracht, heft den lofzang van Psalm 45 aan. Maar Le Récitant moet ons verhalen, hoezeer de koning dit hooge standpunt heeft verlaten. Aan het Hooglied van Salomo ontleende woorden (alt-solo) leiden ons in deze sfeer. Hoe moet David dan zijn zonden bekennen en beweenen (met Psalm 51)! Merkwaardig genoeg zingt niet David dezen tekst doch het koor. Zou het zijn om daarmede aan te duiden, dat diens kwaad ons allen raakt?

De kastijding Gods volgt. David wordt inzonderheid in zijn zoon Absalom geslagen, die hem dwingt te vluchten. Met Psalm 121 heft hij zijn oogen op naar de bergen, vanwaar zijn hulp zal komen. Als Absalom is verslagen, zingen de vrouwen en de sopraan-solo het lied van Ephraïms gebergte, en het orkest doet den marsch der Hebreëen hooren.

Het laatste deel (V) begint: de propheteet. Het koor vertolkt Davids gedachten (woorden uit Psalm 18), waarin hij wederom zijn vertrouwen op God doet hooren. Weliswaar moet nu nog gehandeld worden over de zonde der volkstelling, doch het unisono-koor mag ook nu weer des Heeren uitredding loven. Het orkest schildert Salomo's kroning. En dan vangt het groote slotkoor aan, dat uit engelenmond de prophetische gedachte doet hooren, dat eenmaal een scheut uit zijne wortelen zal vrucht voortbrengen. Zoo eindigt (na woorden van David uit 1 Samuël 23) het koor (wederom groot en nogal samengesteld) in den lof des Heeren, die aan Zijn knecht Zijn woord heeft vervuld en hem in prophetisch uitzien zulk een heerlijk levenseinde gaf na zoo bange worstelingen.

De volgende week zal ik over de uitvoering van dit werk door „Excelsior" en den indruk, welken deze op mij maakte, u 't een en ander verhalen.

de M.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Eenheid gevraagd.

Eigenlijk ben ik op dit oogenblik wel een beetje jaloersch, jaloersch op onze Roomsche landgenooten. Die hebben in Tilburg hun Derde R. K. paedagogische week gehouden en blijkens de verslagen in de kranten, is die week schitterend geslaagd. Nu gun ik hun graag dat succes en ik geloof, dat het van veel betekenis voor heel ons land is, dat een groote volksgroep als onze R. K. landgenooten

in het nár, dat het Kind Jezus geboren wordt, al is het dan apokrief, toch een passend onderschrift in dien groep tot het „numineuse" zwijgen voor God zou kunnen vinden. Maar men vergist zich. De stilte is een zwijgende, devote hulde, niet zoozeer voor het kind, als wel voor zijn moeder.

En dat Christus niets is, zonder God, die zich in hem openbaart, dat heeft het apokrief verhaal zich niet kunnen realiseeren. In het kanonieke evangelie loopt de openbaringslijn; en die gaat altijd van boven naar beneden. De engelen weten daar wel van een heerlijkheid, die in de hoogste plaatsen is, doch die is transcendent; de dingen die beneden zijn, kunnen dien hemel met zijn hoogste plaatsen niet verrijken, noch eenig ornament aan Gods troon bevestigen. Juist omgekeerd, moet beneden de Vrede dagen; en die vrede is een geschenk van boven; en de weg, waarlangs hij schrijden zal tot de menschen, die weg zal weer door het welbehagen gehaald worden. Het is alles een werken van boven naar beneden; souverain de hemel, onderworpen de aarde. De rijkdom komt van de hoogste naar de laagste plaatsen toe; doch hoe zou de aarde Gods voordelig zijn?

Maar pseudo-Mattheus weet ons te vertellen van een palm, die door engelenhand aangeraakt wordt. Een van zijn takken wordt door den engel afgeplukt en overgeplant in het paradijs des Vaders. Gods zaligen mogen zich in z'n schoonheid verlustigen en het kind Jezus, nog wel op z'n vlucht naar Egypte, heeft het alzo gewild en alzo ook bevolen.

hun onderwijs op hooger peil brengen. Maar mijn jaloerschheid wordt veroorzaakt door de spijtige gedachte, dat wij voor onze Protestantische Christelijke scholen niet tot zulk een organisatie kunnen komen. Onze Vereeniging voor Chr. Paedagogiek houdt eenmaal per jaar een Jaarvergadering met een zeer matige opkomst en tot een Paedagogischen cursus kan zij het niet brengen. Dat zijn verschijnselen, die we maar gedurig voor oogen moeten houden, om daaraan de warmte van onze belangstelling in onderwijskundige en opvoedkundige zaken te meten.

Voor al wanneer we eens letten op de onderwerpen, die aan de orde werden gesteld in Tilburg, zal ons temeer duidelijk worden, dat we van onze Roomsche collega's nog wel wat kunnen leeren.

Dr F. de Hovre sprak over het onderling verband tusschen levensbeschouwing en opvoedstheorie. Hij kon met voldoening constateeren, dat de Katholieke opvoeding er goed voor stond. Er is inderdaad een streven, om in elk stuk van opvoeding en onderwijs de Katholieke gedachte te belichamen. Daar konden wij Protestanten ook nog wel eens met elkaar over praten. Het streven is er wel, maar of we in elk onderdeel reeds gekomen zijn tot de bewuste beleving van ons beginsel, is een andere vraag.

Prof. Dr J. Hoogveld sprak over „Het vrijheidsbeginsel over de opvoeding". Hier gaan Roomsche, Katholieke en Protestantische opvattingen nog al uiteen. Ook hier ligt een terrein, waar de praktijkvragen als opgestapeld liggen.

I Sprak vanzelf, dat Prof. Dr F. Roels er ook aan het woord zou komen en dat hij sprak over Beroepskeuze. Hij had het hier over de voorlichting van de voorlichters en maakte duidelijk, wat men beoogt met de „School voor voorlichting bij beroepskeuze". Deze school is inmiddels geopend. Wie met haar interessant programma wil kennis maken, kan dat aanvragen aan het Centraal Ziek. Beroepskantoor, Drift 10-12, Utrecht.

J. Th. van Lent hield een rede over de taak van de school ter voorbereiding van een juiste beroepskeuze. 't Doet ons goed, te vernemen, dat ook door hem alle nadruk werd gelegd op het huisgezin als het opvoedingsinstituut bij uitnemendheid.

Prof. Dr F. Franssen uit Gent hield een geleerd betoog over „het vrijheidsbeginsel van psychologisch standpunt beschouwd", terwijl Dr P. C. Brouwer „de wezenlijke vrijmaking van ons onderwijs bepleitte". Hij zou er veel voor voelen aan te sturen op afschaffing van de overheidsschool, in ieder geval moet de leuze worden aangeheven: „de autonome school", omdat de tijd voorbij is, dat wat de Staat over het onderwijs decreeteert, ook als einddecreet wordt beschouwd.

Zeer interessant moet ook geweest zijn, wat Prof. Roels, „den blinden kalenderkunstenaar" Jan Teunisse uit Grave („Ons Eigen Blad" noemt hem zoo) deed verrichten. Hij moet behooren tot de menschen met buitengewone geheugens, zooals de geschiedenis er verscheidene geeft.

Bovenstaande is voldoende om ons ervan te overtuigen, dat de aanwezigen in de Tilburgsche week hebben genoten en een sterke prikkel hebben ontvangen voor hun arbeid onder de jeugd.

Kunnen wij nu ook niet zoo iets hebben? Ja, wij zijn niet zoo een als Rome, zegt men dan. Daar kan men gemakkelijker iets organiseren. Zeker, wij winnen onze vrijheid, maar gebruiken we die vrijheid wel altijd goed? Als het nu een vrijheid wordt, om met elkaar te verschillen, om elkander te beconcurreren, dan kan men zich aan die vrijheid den dood eten. 't Zal wel zeer moeilijk gaan, er is ten minste reeds vaak op gewezen, dat we van al onze Vereenigingen ter bevordering van het Chr. onderwijs eens één groote Vereeniging maakten en van al onze Schoolbladen en Correspondentiebladen en Mededeelingen eens één flink tijdschrift; maar als dat eens kon, ja, dan zouden

Doch wat blijft hier over van een God die de wereld vloekt om der zonde wil? Die de aarde, al het scheepsel, hoort zuchten in grooten nood? Wat blijft er hier over van het transcendente welbehagen, dat actief zich een wereld herschept naar dat Gods wil die herschepping ziet en zich voor oogen stelt? Hier in het apokriefe verdichtsel — hier is de aarde vrucht Hem welbehagelijk; hier is de engelenzang niet meer twee-deelig, want de hoogste plaatsen en de lage aarde beneden ruijen haar schoone gaven uit en Gods eigen troon verdraagt, — dat is al zoo heel veel voor een kanonieke geest — verdraagt het ornament, dat van beneden is.

Hier is de lijn van beneden naar boven; maar daarmee is de theologie van den apokriefen schrijver in het wezen vals. Niemand heeft ooit God gezien; en de apokriefe Christen heeft hem ook niet verklaard.

Waarom zou Hij gegroot worden als de eenige profetie, die kan getuigen, wat hij gezien en gehoord heeft daarboven? (Joh. 3). Zijn kindermond draagt reeds met speelsch gebaar het ornament der aarde den hemel in; en de hemel mag zich eregoed vermeenen over de aarde als dat de aarde wordt gezien tegen den hemel, in sneeking en in gewezen....

(Slot volgt.)

K. S.

we ook wat meer kracht kunnen ontwikkelen.

In ieder geval mag deze arbeid van onze Roomsche landgenooten gezien worden. 'k Wou, dat wij er ook eens toe konden komen.

Gr.

G. MEIMA.

LITERATUUR EN KUNST.

Het „psycho-pathologisch element“ in de moderne roman-literatuur.

II.

In het vorige artikel spraken we, na een algemeene inleiding over het begrip psycho-pathologisch, over de invloeden, die zich in de moderne romans doen gelden en een sterk psycho-pathologisch element daarin brengen.

Thans komen we tot een beschouwen van de gegevens, waaruit de nieuwe romans zijn opgebouwd, gegevens in vele gevallen, die of zelf abnormaliteiten zijn of in hun bewerking tot ziekelijke toestanden leiden. Uiteraard zullen we op dit punt uitvoeriger moeten zijn, dan ten aanzien van de eerst-besproken zaak, omdat het daar ging om een alleen-maar-aanwijzen, terwijl we thans telkens met den inhoud van verschillende romans in aanraking komen, en bredere omschrijving soms noodig zal zijn.

Niet in details echter zullen we spreken over de veelvuldige gegevens, die liggen op sexueel gebied. We signaleeren ze het eerst, omdat ze veelszins de meest abnormale zijn, maar in nadere behandeling treden we niet. Slechts merken we op, dat bij sommige auteurs een bepaalde neiging valt te constateeren, allerlei sexuele afwijkingen en uitwassen tot onderwerp van bespreking te maken en — goed te praten. Onomwonden worden daarbij de dingen bij den naam genoemd, opdat de lezer niet denken zal, dat hij met een minderwaardig sensatie-romannetje te doen heeft, maar zal verstaan, dat hij hier staat voor een uiting van realistische kunst. En door deze vlag heet dan de lading gedekt, want realisme moet de werkelijkheid doen zien en de kunst behoeft immers niet op grond van allerlei conventie-begrippen en fatsoens-overwegingen die werkelijkheid te verdoezelen! We komen op deze beschouwing nog nader terug, als we critisch ons onderwerp gaan bezien, we wijzen nu alleen maar op het feit zelf. Dat het een ziekte-verschijnsel is meen ik te kunnen verdedigen, niet slechts op den grond, dat de beschreven toestanden en opvattingen dikwijls zelf abnormaal zijn, symptomen van degeneratie, maar vooral ook met het oog op de omstandigheid, dat dergelijke uitwassen worden gerechtvaardigd, als uitingen van persoonlijk levensinzicht of gevolgen van een door de omstandigheden ontstane karakterontwikkeling. Met name dit laatste, dat een wegcijferen beteekent van zelfverantwoordelijkheid, en van schuldigen slachtoffers maakt, slachtoffers van opvoeding of erfelijke belasting, doet deze ziekte-openbaring bovendien zeer gevaarlijk zijn. En dan wordt dat gevaar nog vergroot door sympathiebetuigingen van sommige toonaangevende literaire periodieken. Zoo lezen we over een der meest-geïnfecteerde romans (een vertaling uit de buitenlandse literatuur) deze uitspraak: „...het is de psychologische ontleding, die vaak tot ongekende diepten gaat, welke aan dit wonderlijke boek een ongekende waarde geeft. Niet alleen de suggestieve stijl, maar ook de meervoerende beschrijvingen maken dit boek tot een waarachtige schoonheid. Van al de boeken welke“ (volgt de naam van den auteur) „schreef, is dit wel het meest menselijke en schoone en dus het belangrijkste“. Dank zij dergelijke voorlichting, gaan allerlei auteurs zich wijden aan het produceeren van dergelijke „schoonheid“, hetgeen de uitbreiding van de ziekte niet weinig verhoogt.

Naast de gegevens op sexueel gebied en direct er mee in verband, staan allerlei moreele afwijkingen als motieven voor romans. En dan is wel een der meest behandelde en meest verzielde elementen de opvatting van het huwelijk. Dat de heiligheid van het huwelijk voor den doorsneemodernen roman niet een beginsel is, wisten we al lang, maar het pathologische in de uitbeelding der verhoudingen, zooals die in de nieuwere romans schering en inslag is ligt ook niet in de opvatting als zodanig, maar in de uitwerking daarvan. Daarop willen we in de eerste plaats in dit artikel wijzen.

Zeer veelvuldig n.l. is in de nieuwere boeken het gegeven, dat door een onzer literaire periodieken (De Hollandsche Revue) schamper „het eeuwige trio“ wordt genoemd. Dat „trio“ wordt dan gevormd door twee echtgenooten, die langs elkaar heen leven, en een derde, die een van beiden de oogen doet opengaan voor de leegheid van het huwelijksleven, zooals het is, en den rijkdom daarvan, zooals die zou kunnen zijn. Veelal is de een (in den regel de vrouw) een „artistiek“ aangelegde ziel, die houdt van literatuur, muziek, studeeren, „diepzinnige“ gesprekken en de ander, (vaak de man) een nuchter-zakelijk mensch, die alleen leeft voor cijfers en omzet, die druk is overdag en 's avonds genoeg heeft aan z'n krant, z'n pantoffels en z'n sigaar. Dezulken leven

dan ieder hun eigen leven, dat van de(n) ander verdragend, omdat zoo langzamerhand een soort van tusschenfeer is ontstaan, die samen zijn mogelijk maakt, maar eigenlijk teleurgesteld en daardoor verkoeld. Dan komt de derde op een gegeven oogenblik op het toneel, dikwijls een oud vriend, die op bezoek is genoodigd. Hij ontloopt zich dadelijk als geheel anders, een „denker“, een, die smaak heeft en over die smaak vrijmoediglijk praten kan — en er ontstaat een stille bewondering voor hem van de zijde der miskende vrouw. Dan begint de roman. Er zijn vele mogelijkheden voor een verder verloop en dus vele variëteiten in de uitwerking, waarbij gelukkige omstandigheden altijd zeer gewenschte behulpzels zijn, maar de richting blijft toch altijd ongeveer dezelfde. De vrouw komt tot de conclusie, dat de vriend de juiste echtgenoot voor haar zou zijn geweest, en deze, die er verlichte theorieën op na houdt over huwelijksdwang en huwelijksvrijheid, deelt in die opinie. Soms is dan de afloop een echtscheiding (maar daar is de charme al lang af, omdat reeds zoovele auteurs die oplossing gevonden hebben), soms ook een terugkeer van de vrouw tot den tijdelijk verlaten toestand, omdat allerlei overwegingen, die dikwijls op zichzelf een roman inhouden, haar heur plicht doen verstaan. Natuurlijk is ze dan een soort van martelares van dien plicht, want het leven van leegte gaat herbeginnen, te pijnlijker, omdat „het ware geluk“ dichtbij haar is geweest. En de lezer wordt (stilzwijgend) uitgenoodigd, haar zeer heldhaftig en sympathiek te vinden.

Tot z'n meest algemeenen vorm teruggebracht hebben we hier een inhoudsoverzicht van vele nieuwere romans tegelijk. Met verandering in de details is dit het gebeuren in „De Droom“ van Henri Borel, „De Oude Schuld“ van Ada Gerlo (dat kort geleden in herdruk verscheen), „Voorbijgangers“ van Top Naeff, „Oom Jerry“ van Felix Hageman, „De schoone eenheidsdroom“ van Willem Zimmermann, „De Goden beschikken“ van L. van Lange, „Het ideaal“ van Jeanne Reyneke van Stuwé, alle romans, die in den loop van 1925 zijn uitgekomen. En dan laat ik buiten beschouwing de breede collectie vertalingen, meest uit het Engelsch, die hier ook genoemd zouden kunnen worden.

Dit nu is, naar mijn gevoelen, een openbaring van ziekelijkheid, en dan bepaaldelijk van psycho-pathologischen aard. Want heel het proces is psychisch en het gebeuren is van die psychische gesteldheid afhankelijk en daaraan ondergeschikt. En dan schuilt het pathologische hierin, dat enerzijds de verhoudingen zoo zijn gecomposeerd, dat de vrouw, die haar eigen weg gaat, haar te lang miskend recht zoekt en dus niet schuldig, maar sympathiek is, en aan den anderen kant door den vriend denkbeelden worden verkondigd, die zulk een doen volkomen rechtvaardigen. Daarbij is dan de karakterteekening veelal zoo (b.v. in het verdienstelijk geschreven boek van Zimmermann en in „de Oude Schuld“), dat voor minderwaardige gevoelens geen plaats blijft en alle gedachte aan sensualiteit als drijfveer is buitengesloten. De verouderde en onrechtmatige huwelijksmoraal is de eenige oorzaak van al het „leed“, dat door vrijheid aanstonds in blijheid veranderen zou.

„Maar“, zegt de criticus in de „Hollandsche Revue“, „voorshands zitten we nog met dien verouderden burgerlijken stand opgescheept en zoolang we dien nog hebben, blijft het trio zijn plaats onder de zon oepschen, zijn wel erg eentonig liedje zingen en blijven wij wel genoodzaakt er ook telkens opnieuw weer naar te luisteren, al gebeurt het reeds sedert jaren nooit meer, dat een oorspronkelijke geestige variant ons de afgezaagheid van het thema doet vergeten en de vervelingsrimpel op ons voorhoofd glad strijkt“. Ik citeer deze woorden, omdat door den toon van spot heen toch duidelijk hetzelfde gevoelen spreekt, dat we hier staan voor een verschijnsel van degeneratie, van psycho-pathologie dus.

Nu zou men kunnen zeggen, dat de romans in dezen spiegel zijn van de werkelijkheid en dus het odium gelegd moet worden op de realiteit en niet op de literaire weergave daarvan. Maar, afgedacht dan nog van de vraag of de werkelijkheid inderdaad zoo is, als we op grond van zulk een afspiegeling zouden moeten gelooven, blijft de wijze, waarop de romans dit gegeven bewerken zoo, dat we alle reden hebben om van ziekelijkheid in de literatuur te spreken. Men behoeft slechts een van de genoemde boeken te lezen en zich te verplaatsen in de mentaliteit als van een „De Goden beschikken“, om daarvan overtuigd te zijn.

En dan maakt de overdrijving van de zielkundige ontleding deze ziekelijkheid nog grooter. In verschillende romans is deze merkwaardige tachtigers-verdiende verworden tot een vezelpluizerij zonder einde, een altijd maar subtieler ontleden, een mediteeren over iedere kleinigheid als ware ze een levensquaestie, zoo dat ge bij het lezen u soms als aan den voet van een grooten boom geplaatst gevoelt, met de opdracht, de nerven van zijn bladeren te tellen. De menschen denken hardop en die kaleidoscoop van gedachten, die een menschenbrein doorflitsen, wordt bekeken en rondgedraaid en nog weer eens bespiegeld, dat ge er mee wordt. En dat alles dient dan, om een

moraal te bepleiten, die, op een zachtst gezegd, averechtsch is.

Bij alles, wat we zeiden, hadden we boeken op 't oog, die niet in excessen vervallen, en niet met allerhande buitensporigheden of heftige ontwikkelingen werken. Gaan we ook die in onze beschouwing betrekken, romans b.v. als de beide laatste van S. la Capelle Roobol of het nieuwste boek van Pamela, de vele vertaalde romans van Oppenheim, Delle e.d. dan wordt het ziektebeeld nog veel duidelijker, zoo duidelijk, dat we van een gevaarlijke infectie kunnen spreken, gevaarlijk voor een gezond literair leven en ook voor de moreele opvattingen van het lezend publiek. Want aan zulk een analyse van de huwelijksverhoudingen zitten allerlei consequenties vast. Daarover en over verdere gegevens in een volgend artikel.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Stockholm en de Zending.

II.

„De Conferentie van Stockholm is een feit van groote beteekenis geweest in de kerkgeschiedenis, dat zeker zijn invloed blijvend zal doen gevoelen. Toen we daar al die afgevaardigden bij elkaar zagen van allerlei kerken van 37 volken uit alle werelddelen, voor het grootste deel menschen van machtigen invloed op het gebied van godsdienst en kerk en wetenschap, kregen we de vaste overtuiging, dat daar iets wezenlijks gebeurde, iets, dat niet maar zoo met een enkelen zin kon worden omschreven, maar in den loop der geschiedenis zich steeds meer zou openbaren.

We kregen zeer sterk den indruk, dat wij midden in den stroom der kerkgeschiedenis stonden, dat een nieuwe periode in de geschiedenis der christelijke kerk was aangebroken, dat het met het isolement der afzonderlijke landskerken gedaan was, die, willen zij niet aan kracht en beteekenis voor het eigen volk verliezen, mede moeten, echter niet als willloze objecten, medegesleurd in een richting, niet zelve gekozen, en met een vaart, niet zelve geregeld, maar als welbewuste leden van het groote geheel, met blijdschap meegaande in den algemeenen gang, begeerig om ook het hare bij te dragen tot versterking van het licht, dat Christus' gemeente moet laten schijnen in de wereld.“

Zoo schreef Prof. Cramer in het „Algemeen Weekblad“ in groote geestdrift. Wij kunnen dat enthousiasme verstaan; het moet ook een geweldig schouwspel zijn geweest, al kan men over doel en streven, beteekenis en vrucht der Conferentie met Prof. Cramer van gevoelen verschillen.

Op de Conferentie werd duidelijk openbaar het streven der kerken naar onderlinge toenadering. Gevoeld werd, dat gescheiden leven nog iets anders is dan in vijandschap leven. In de wereld hebben wij elkander noodig.

Deze eenheidsbeweging is reeds jaren gaande, maar vond in Stockholm een rustpunt. Voor de gevaren, die hier schuilen, mogen wij niet blind zijn; het gaat natuurlijk niet aan, wezenlijke verschillen weg te doezelen, en door de kerkgeschiedenis een streep te halen; maar dit verhindert toch niet, om het goede te waardeeren, dat in het zoeken naar toenadering ligt.

Stockholm's Conferentie is voor de Zending ook in dit zoeken en streven een voorbeeld geweest, en heeft zelfs daadwerkelijk aan deze toenadering meegewerkt.

Niet alsof de samenwerking in de Zending pas bij Stockholm begint.

Het is reeds jarenlang allerwegen gevoeld, dat wij elkanders steun behoeven, ook al is er verschil in uitgangspunt en methode van arbeid. Bij de ontzaglijke taak, die op de kerk des Heeren rust, om het Evangelie aan alle creaturen te prediken, wordt steeds helderder ingezien, dat wij elkander de hand hebben te reiken, en moeten samenwerken, waar dit mogelijk is en niet strijdt met eigen beginselen. Doch samenwerking is heel iets anders dan samenstelling. Men kan gedeeld en gescheiden optrekken in den grooten strijd om de komst van Gods Koninkrijk, en toch met elkander voeling houden.

In Nederland wordt dit verstaan.

De verschillende zendingscorporaties houden ieder jaar in de maand October de Algemeene Nederl. Zendingconferentie, waar Gereformeerden, Hervormden en Lutherschen elkander ontmoeten en spreken. Ook de Zendingstudie-conferenties van Lunteren wijzen op hetzelfde. En vooral het Zendingconsulaat in Oost-Indië geeft een schitterend voorbeeld van zulk een samenwerking. Bij alle verdeeldheid, die er is en helaas ook wel zijn moet, doet zulk een streven het hart goed.

In het buitenland is het niet anders.

De Bremer continentale Zendingconferentie, die van 1866 om de drie of vier jaren samenkomt, toont, dat men in het werk der zending zien wil op hetgeen vereenigt.

Niet minder heeft dit de Wereldzendingsconferentie van Edinburg geleerd in 1910. Het is waar, dat de hooggespannen verwachtingen niet zijn vervuld; ook heeft de wereldoorlog veel bedorven.

Maar de king op he maar heel zelfs in d

Nu, te S en der ze aiting gek

Immers vertegenwo wijze, terw de besprek dige gestal tius, patria getelijken maakt.

Er is, e lijing g elie van 1925; nam dri e en o volger Pho tredende p

Behalve der ortho aartsbissch professoren

Ook moe dat aanwe risch-Nesto oude kerke

Al deze onderscheid uit, dat h werd gestel

Het kan vergadering van het gr de patriarch in zijn eige bij andere de woorden het Grieksc

Hoe dit van het g te zien.

Immers, in de Leva proefde, de leven geest nen en in Mohammeda alle deze p

krachtig ye De geschi zie, Armeni wersteling kerken alda volken. Erke lig was, en maar in gre noegzaamhe gen; de pr zelden verv het leven g hammedaans leden der o

En toch invloed der zonken en het voor d zijn geweest kunnen verh gelie, om is de de zede Evangelie

Zou het haat en teg Zie, daar holm de 19 ken met de broederhand delijk aanva

Vanwaar wij hierin d God werkt geweest. Al zie, Armeni geweest van hammedanen kerk ernstig

En in dez de protestan

In de toek ding in. Er tegenwerking arch Photius ferentie nam woorden ges de toekomst der Hervorm

Deze uitsp arch niet m maken. Op hij te Zürich getwijfeld te op de ortho mee gaat de nieuwe toek